

ĎAKUJEME ZA DÁŽĎ

(Thank You For The Rain / Julia Dahr,
Kisilu Musya / Dánsko / 2017 / 59 min. /
slovenské titulky)

Ďakujeme za dážď je unikátny filmový projekt, ktorý natočili kenský farmár Kisilu Musya s nóskou filmárkou Juliou Dahr. Počas piatich rokov zachytil Kisilu nielen život svojej rodiny a komunity, ale aj ničivé dôsledky klimatickej zmeny – záplavy, extrémne suchá, ale aj smrť. Spoločne s Juliou sledujeme jeho premenu z otca na komunitného lídra a neskôr na aktivistu na celosvetovej úrovni. Posolstvo svojej komunity totiž prednesie až na klimatickom samite v Paríži. Film je výpoveďou večného optimistu, ktorý v boji o lepšiu budúcnosť otestuje vlastné limity.

Témy filmu: globálna klimatická zmena, klimatická spravodlivosť, environmentálny aktivizmus, migrácia.

AKTIVITA 1

Cieľová skupina: 14+

Čas: 90 minút (vrátane premietania 59 min. filmu)

Pomôcky: projektor, počítač s prístupom na internet, písacie potreby, prílohy v dostatočnom počte.

Ciele:

- Žiaci a žiačky navrhnu na základe obrázkov dejovú líniu filmu,
- na základe informácií z filmu formulujú, klasifikujú a vyhodnotia konkrétne prípady, ktoré spájajú s líderstvom, silou komunity, odolnosťou a s dopadom klimatickej zmeny na poľnohospodárov žijúcich v chudobe.

Postup:

Úvod: (15 minút)

1. Na tabuľu napíšete: *Ďakujeme za dážď*. Povedzte triede, že je to názov dokumentu, ktorý si pozriete. Vyzvite žiakov a žiačky, nech vymenujú témy a príbehy, ktoré si myslia, že bude film obsahovať.

2. Do každej štvorice rozdajte jednu kópiu prílohy 1. Vysvetlite, že obrázky sú z dokumentárneho filmu *Ďakujeme za dážď*, ktorý je o kenskom farmárovi a jeho rodine. Tí zápasia s dôsledkami klimatickej zmeny. Úlohou jednotlivých skupín je vytvoriť podľa obrázkov stručný príbeh farmára a jeho rodiny. Mal by obsahovať asi desať viet.
3. Vyzvite žiakov a žiačky, aby sa o svoje príbehy podelili s celou triedou. Povedzte im, že si svoje príbehy môžu počas pozerania filmu porovnať s pôvodným filmovým príbehom a že sa k nim neskôr vrátite.

Premietanie filmu: (59 minút)

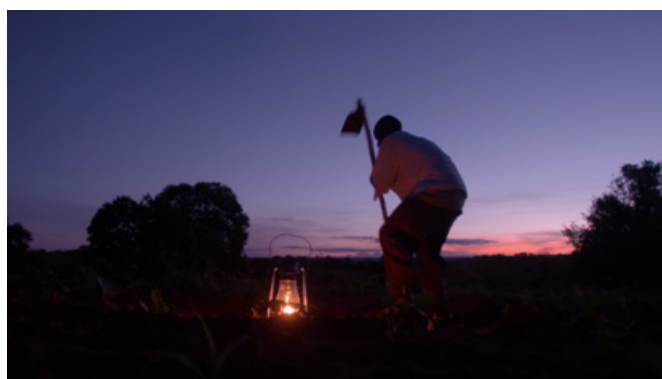
Každému v triede rozdajte tabuľku z prílohy 2. Podľa uváženia si spoločne prejdite jednotlivé pojmy. Požiadajte žiakov a žiačky, aby tabuľku vyplnili počas pozerania dokumentu. Ku každému výrazu majú priradiť jednu alebo viacero osôb, ktorých sa uvedený výraz týka, a vysvetliť prečo. Ak bude treba, nechajte po filme priestor na dopísanie úlohy.

Reflexia a diskusia po filme: (15 minút)

Po pozretí filmu otvorte diskusiu. Vyzvite žiakov a žiačky, aby svoje názory podporili konkrétnymi príkladmi z filmu, ktoré si zapisovali počas premietania do tabuľky v prílohe 2. Použite nasledujúce otázky:

- *Podobal sa váš príbeh na ten, ktorý ste práve videli?*
- *Ako film ovplyvnilo to, že sa Kisilu podieľal na jeho tvorbe ako kameraman?*
- *Čo ste sa dozvedeli o živote farmárov, žijúcich v suchých oblastiach na hranici chudoby?*
- *S akou zmenou klímy sa musia vysporiadať? Aké sú dopady zmeny klímy na ich osobný život a na život komunity?*
- *Fimový príbeh Kisilu Musya sleduje jeho vzostup ako lídra komunity. Ako sa stáva lídrom a aké charakterové vlastnosti ho ním robia? Čo by ste sa ho chceli opýtať, ak by ste mali tú možnosť?*
- *Prečo je pre Kisilu na začiatku ťažké udržať stabilnú dobrovoľnícku skupinu? Čo sa neskôr zmenilo?*
- *Kisiluova manželka Christine prejavuje zmiešané emócie. Akým výzvam musí čeliť ako matka, manželka, členka komunity a farmárka? Čo by ste jej odkázali?*
- *Kisilu prichádza na parížsky samit plný očakávaní. Ako rokovania pokračujú, je stále viac a viac sklamaný. Prečo?*

PRÍLOHA 1

PRÍLOHA 2

Počas pozerania filmu si do tabuľky zaznačte, koho konkrétne sa jednotlivé pojmy týkajú, a vysvetlite, prečo si to myslíte.

Pojem	Koho sa to týka?	Prečo?
Líderstvo		
Komunita		
Obeta		
Chudoba		
Odolnosť		
Zmiešané pocity		
Výzva		

AKTIVITA 2

Ciel'ová skupina: 14+

Čas: 45 minút

Pomôcky: písacie potreby, citáty z filmu nastrihané a rozmiestnené na stenách triedy (príloha 3), lepiace gummy (tzv. blue tack), vyplnená tabuľka z prílohy 2 (z predošlej hodiny)

Ciele:

- Žiaci a žiačky si zopakujú problematiku klimatickej zmeny na základe filmu a cez aktiváciu predchádzajúcich vedomostí,
- na základe filmu a diskusie napíšu úryvok z denníka,
- zaujmú stanovisko a dokážu ho podporiť argumentmi a príkladmi.

Postup:

Úvod: (10 minút)

1. Na úvod pracujú žiaci a žiačky samostatne pomocou metódy päťlístka (viď nasledujúca ilustrácia). Na tabuľku napíšte: klimatická zmena. Vyzvite ich, aby si tému odpísali do zošitov. Pod ňu napíšu dve prídavné mená, ktoré si s touto témou spájajú. Do tretieho riadku vymyslia tri slovesá, ktoré tému podľa nich popisujú, t. j. čo klimatická zmena spôsobuje. Do štvrtého riadku potom napíšu štvorslovnú vetu, ktorá by mala vystihovať, ako tému vnímajú oni sami. Môže to byť aj metafora. V piatom riadku sa snažia prísť na jedno slovo, ktoré by vystihovalo podstatu témy, napríklad vo forme synonyma alebo asociácie.

Odpad _____
Recyklovaný   *Nebezpečný* _____
Recykluje sa   *Hromadí sa*   *Ľodí* _____
Hromadí sa _____ *na* _____ *skládkach* _____
Neuporiadok _____

2. Po samostatnej práci triedu vyzvite, aby si vo štvoriciach porovnali svoje päťlístky a podelili sa o svoje postrehy ku klimatickým zmenám. Požiadajte ich, aby v skupine vytvorili spoločný päťlístok, ktorý by čo najviac vystihoval ich individuálne postrehy.
3. Následne jednotlivé skupiny vyzvite, aby sa o svoje päťlístky podelili s celou triedou. Po prečítaní diskutujte o tom, ktorý z päťlístkov sa im najviac páčil a prečo. .

Uvedomenie: (25 minút)

1. Na steny triedy lepiacimi gumami spoločne upevnite citáty z filmu (ak ste to už neurobili pred začiatkom hodiny).

Nechajte žiakov a žiačky, aby sa okolo nich prešli a pozorne si ich prečítali. Požiadajte ich, aby si vybrali jeden, ktorý ich oslovil, a postavili sa k nemu. Ku ktorému z nich sa postavilo najviac ľudí? Opýtajte sa ich, prečo si citát vybrali, prípadne či si pamätajú scénu z filmu, v ktorej zaznel. Zaujmal ich vo filme aj iný citát, ktorý medzi tými na stene nie je?

2. Skupiny, v ktorých sú viac než tri až štyri osoby, rozdelte na menšie.
3. Vysvetlite žiakom a žiačkam, že budú vo svojich skupinách písať krátky denníkový zápis (10 až 15 viet). Požiadajte ich, aby si z filmu vybrali jednu významnú scénu a popísali ju v prvej osobe tak, akoby sa udalosti osobne zúčastnili. Použiť pritom majú jeden z citátov nalepených na stene. Nemusí to však byť nevyhnutne ten, ktorý si predtým vybrali. Môžu napríklad popísať Kisiluovu návštevu v Nórsku (citát: „Pre Kisilu bolo nepríjemné vidieť rozdiel v našom životnom štýle.“) či v Paríži („Hovorila veľa dobrých slov, ale vyhýbajú sa slovám ako rovnoprávnosť alebo spravodlivosť.“), alebo nechotu dedičanov zapojiť sa do vysádzania stromov („S členmi rodiny môžete mať veľké problémy.“). Uistite sa, že všetci porozumeli zadaniu a spoločne urobte krátky brainstorming, počas ktorého napíšete nápady na denníkové zápisky na tabuľku.
4. Skupiny svoje zápisky pripevnia na stenu triedy lepiacou gumou. Žiakov a žiačky vyzvite, aby si ich prečítali a zahlasovali za tri, ktoré podľa nich najviac vystihujú situáciu z filmu. Hlasuje sa zapisovaním krížikov alebo krúžkov na papieri s denníkovými zápiskami.

Reflexia a diskusia: (10 minút)

Diskutujte o nasledujúcich otázkach:

- Aké pocity máte po tejto aktivite? Prekvapilo vás niečo?
- Pomohlo vám písanie denníka vžiť sa do situácie postáv z filmu?
- Prečo ste zahlasovali za ten-ktorý úryvok? Aké témy otvára?
- Do akej miery je alebo nie je dôležité poznať príbehy konkrétnych ľudí, ktorí sú klimatickými zmenami zasiahnutí?
- Ako vnímate zmenu klímy na Slovensku?
- Je v našich silách s klimatickou zmenou niečo urobiť? Čo napríklad?
- Sú aj na Slovensku vaši rovesníci alebo dospelí, ktorí sa aktívne angažujú v zvyšovaní povedomia o klimatickej zmene?
- Myslite si, že jednotlivec môže ovplyvniť zmenu klímy aj celosvetovo? Ak áno, ako? Ak nie, prečo?

Ak by si žiaci a žiačky chceli prečítať viac o tom, aký dosah mal tento film, odporučte im stránku: <https://thankyoufortherain.com/impact>.

PRÍLOHA 3

Výroky

Kisilu Musya:

**„Minulú sezónu sme
plakali, žiaden dážď!
A naozaj, nepršalo.
A teraz máme povodne.
Všetko je naopak.“**

Kisilu Musya:

**„S členmi rodiny môžete mať
veľké problémy, keď počúvate,
že ste prišli zo komunitných
stretnutí a nemáte pre nich nič
na jedenie. Bohužiaľ, to je veľký
problém pre niektorých ľudí,
aj pre mňa.“**

Christine, Kisiluova žena:

„On iba pestuje stromy.“

Kisilu Musya:

„Ak sa hmyz rozhoduje o svojom živote, zaujímalo by ma, prečo to nerobia ľudia.“

Kisilu Musya:

„Príbeh, ktorý prežívam, má byť pre všetkých výstrahou.“

Christine, Kisiluova žena:

**„Môžeš pre deti
variť peniaze?“**

Julia Dahr, režisérka:

**„Pre Kisilua bolo
neprijemné vidieť
rozdiel v našom
životnom štýle.“**

Hlava dediny
na komunitnom
stretnutí:

**„Farmár je
skvelý človek.
Je ako kráľ.“**

Novinár na parížskom samite:

**„Hovoria veľa dobrých slov,
ale vyhýbajú sa slovám
ako rovnoprávnosť alebo
spravodlivosť.“**

Kisilu Musya:

**„Keby som mal svoj vlastný
svet a moc, vybral by som
vodcov a lídrov krajín
a vzal ich tam, aby hlado-
vali, a tak pochopili, čo to
znamená pre hladujúcich.“**

Doplňujúce informácie k témam filmu

Globálna zmena klímy znamená zmeny všetkých meteorologických veličín, ktorými opisujeme stav počasia a jeho dlhodobý charakter (t. j. klímu). Tieto zmeny sú vo veľkej miere zapríčinené ľudskými aktivitami. Primárnymi dôvodmi je spaľovanie fosílnych palív, ako je uhlie, zemný plyn alebo ropa, ale aj vyrubovanie dažďových lesov, doprava a priemyselný chov hospodárskych zvierat.

Zvyšovanie priemernej teploty Zeme je len jedným z prejavov klimatickej zmeny, ktorá zahŕňa rast vzdušnej vlhkosti, úbytok ľadu, vzostup tepla zachyteného v oceánoch, topenie permafrostu, acidifikáciu oceánov atď. Také veľké množstvo zmien v takom krátkom čase (pozorujeme ich od roku 1950) nemá obdobie za tisícročia vývoja zemskej klímy. Súčasne zmeny klímy začala obdobím priemyselnej revolúcie. Dnes je priemerná celosvetová teplota o 0,85 °C vyššia ako na konci 19. storočia. Zvýšenie teploty o 2 °C by znamenalo riziko nebezpečných až katastrofických zmien. Cieľom je teda udržať otepľovanie pod hranicou 2 °C, pričom oteplenie o maximálne 1,5 °C sa považuje za bezpečnejšie.

Základnou príčinou otepľovania klímy je zvyšovanie koncentrácie skleníkových plynov v atmosfére, hlavne oxidu uhličitého a metánu. Oproti obdobiu pred priemyselnej revolúcie sa koncentrácia oxidu uhličitého zvýšila o 70 percent. Dôvodom je ľudská činnosť, hlavne spaľovanie fosílnych palív (cca dve tretiny vylúčeného oxidu uhličitého), odlesňovanie a zmeny vo využívaní pôdy (cca tretina emisií).

Aj keď je zmena klímy globálnym fenoménom, najzraniteľnejšími sú ľudia z krajín globálneho Juhu, vrátane 2,5 miliardy malých farmárov, pastierov a rybárov, ktorých živobytie závisí na prírodných podmienkach. Traja zo štyroch ľudí žijúcich v chudobe sú závislí od poľnohospodárstva a prírodných zdrojov. Nepredvídateľné, až extrémne počasia, posuny v ročných obdobiach a prírodné katastrofy zasahujú práve tieto komunity a vystavujú ich nebezpečenstvu.

Klimatická zmena ohrozuje zdroje potravín na celom svete. Potopy a suchá zhoršujú možnosti pestovania potravín, čo vedie k ich vyšším cenám. Hlavným zdravotným dôsledkom klimatickej zmeny je podvýživa. Od roku 2014 rastie počet podvyživených ľudí na celom svete, v súčasnosti ide o približne 820 miliónov detí a dospelých. Klimatická zmena tak tiež výrazne prispieva k migrácii tých, ktorí utekajú pred ná-

sledkami prírodných katastrof, zvyšujúcimi hladinami morí a následkami straty živobytia. Zmena klímy má totiž ďalekosiahle dôsledky. Preukázateľne napríklad zhoršuje školskú dochádzku detí a prehľbuje socioekonomické nerovnosti.

Paradoxne, následkom globálneho otepľovania čelia hlavne krajiny globálneho Juhu, hoci produkujú veľmi malé množstvo emisií v porovnaní s globálnym Severom, ktorého súčasťou je aj Slovensko.

Parížska klimatická dohoda

Parížska dohoda je globálna dohoda o zmene klímy, uzavretá v decembri 2015 v hlavnom meste Francúzska. Cieľom dohody je udržanie rastu globálnej teploty výrazne pod hranicou 2 °C a so snahou o nepresiahnutie 1,5 °C v porovnaní s teplotou pred priemyselnou revolúciou.

Dohodu uzavrelo 194 štátov (vrátane Slovenska), ktoré spolu produkujú vyše 87 percent svetových emisií skleníkových plynov. Dohoda zaväzuje tieto krajiny k zníženiu emisií s cieľom dosiahnuť v roku 2050 uhlíkovú neutralitu. To by znamenalo, že bude vypustených len toľko emisií, koľko bude príroda vedieť sama spracovať.

Najviac emisií do ovzdušia aktuálne vypúšťajú Čína, Spojené štáty americké, štáty Európskej únie a India – spolu zodpovedajú za takmer dve tretiny svetovej produkcie. Tieto krajiny Parížsku dohodu podpísali, ale americká vláda v roku 2017 oznámila, že od nej plánuje k novembru 2020 odstúpiť.

Napriek tomu, že je Parížska dohoda prelomová, viaceré environmentálne a vedecké organizácie ju kritizujú pre jej nízku efektivitu, chýbajúci sankčný systém a malú šancu na úspech v plnení cieľov podľa stanovených kritérií. Napríklad Austrália je síce signatárom Parížskej dohody, ale jej súčasné národné ciele sú objektívne nedostatočné. Ak by rovnaké ciele nasledovali všetky ostatné krajiny, svet by sa nevyhol otepleniu o aspoň 3 °C, a to by bolo pre ľudstvo katastrofické.

Niektoré vedecké štúdie považujú za nedostatočné aj ciele samotnej dohody. Podľa nich vedie už oteplenie o 2 alebo aj 1,5 stupňa k výraznému zvýšeniu rizika potôp v povodiach riek, k takmer úplnému vyhynutiu koralov a k extrémnym prejavom počasia.

Klimatická zmena a Slovensko

Od roku 1881 stúpla priemerná ročná teplota vzduchu na Slovensku o 2 °C. Toto zvýšenie je rovnomerné na celom území, ale na južnom Slovensku je sprevádzané znížením zrážok až o desatinu a zvýšeným vyparovaním (o 5 percent). Zároveň dochádza v celej krajine k veľkej kolísavosti zrážok, spôsobujúcich suchá a povodne často len zopár rokov po sebe. Pokles zrážok v zimnom období, spolu so zvýšenou teplotou vedie k nestabilným snehovým podmienkam.

Do roku 2050 sa dá na Slovensku predpokladať rast priemernej ročnej teploty až o 8 °C oproti hodnotám z konca 19. storočia.

Medzi oficiálne programy Slovenskej republiky týkajúce sa klimatickej zmeny patrí **Envirostratégia 2030** Inštitútu environmentálnej politiky, ktorá je strategickým programom na zlepšenie stavu životného prostredia na Slovensku. Program **Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj** Úradu podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu sa sústreďuje na plnenie medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky, vrátane tých týkajúcich sa klimatickej zmeny.

Iniciatívy a organizácie, ktoré sa venujú ochrane životného prostredia

Greenpeace

Greenpeace Slovensko

Greenpeace je medzinárodná nezisková organizácia zaoberajúca sa ochranou životného prostredia od roku 1971. Pôsobí v 55 krajinách (k septembru 2019). Vedie nenásilné kampane súvisiace s témami ako globálne otepľovanie, genetické inžinierstvo a iné.

Fridays for Future

Fridays for Future Slovensko

Fridays for Future je iniciatíva spájajúca deti a dospelých po celom svete, ktorí protestujú proti nedostatku vládnych opatrení v oblasti klimatickej zmeny. Hnutie vzniklo v auguste 2018 ako reakcia na trojtýždňový štrajk stredoškolačky Greta Thunberg pred švédskym parlamentom. Tá žiadala švédsku vládu, aby znížila uhlíkové emisie v súlade s Parížskou dohodou. Po parlamentných voľbách sa Greta rozhodla v štrajku pokračovať v piatky. Lokálne štrajky po celom svete sa preto organizujú práve v tento deň.

Friends of the Earth

Priatelía Zeme Slovensko

Friends of the Earth je najväčšia environmentálna sieť, ktorá združuje 73 národných členských skupín a približne 5 000 miestnych aktivistických skupín po celom svete (k septembru 2019). Spoločne vedú kampane o najnaliehavejších environmentálnych a sociálnych otázkach. Presadzujú riešenia, ktoré pomôžu vytvoriť environmentálne udržateľnú a sociálne spravodlivú spoločnosť.

Extinction Rebellion

Extinction Rebellion Slovakia

Extinction Rebellion je medzinárodné spoločenské hnutie, ktorého cieľom je zabrániť negatívnym dôsledkom klimatickej zmeny a minimalizovať vymieranie druhov, a to cez radikálne kroky – prostredníctvom občianskej neposlušnosti. Hnutie založila v roku 2018 približne stovka akademikov a akademičiek podpísaním výzvy k akcii. Aktivity začali koncom októbra pod vedením aktivistov z kampane Rising Up! Hnutie je špecifické v tom, že aktivisti počítajú so zatknutím a za záchranu planéty sú pripravení ísť aj do väzenia.

Bod obratu

Bod obratu je skupina ľudí, ktorá realizuje informačné kampane a mobilizuje ľudí v boji proti klimatickej zmene.

Znepokojené matky

Znepokojené matky je otvorená iniciatíva, ktorá spája aktívnych ľudí so záujmom o životné prostredie a snahou meniť ho k lepšiemu. Upozorňujú na dôsledky klimatickej zmeny a apelujú na vládu, aby prijala náležité kroky.

Klimatická zmena a Keňa

Ako krajina s najsilnejšou ekonomikou východnej Afriky a 48 miliónmi obyvateľov je Keňa významným centrom regiónu. Ekonomiku krajiny tvorí hlavne cestovný ruch a poľnohospodárstvo závislé od dažďa, to znamená od priaznivých klimatických podmienok.

Narastajúca nestálosť klimatických podmienok a nedostatčné, prípadne extrémne zrážky v hlavnom období dažďov ovplyvnili v posledných rokoch produkciu obilnín. Opakujúce sa suchá a povodne – pravdepodobne zhoršené zvyšujúcimi sa teplotami, silnými zrážkami a stúpaním hladiny mora – vedú k vážnym stratám úrody a k úmrtiam hospodárskych zvierat, k nedostatku potravy a k vysídľovaniu. Sucho v rokoch 2008 až 2011 spôsobilo škody vo výške viac ako 11 miliárd eur.

Budúca klíma v Keni

Predpokladané zmeny do roku 2050 zahrňujú:

- zvýšenie priemernej teploty o 1,2 až 2,2 °C,
- dlhšie trvanie vln horúčav (o 9 až 30 dní dlhšie),
- zvýšená frekvencia a intenzita silných búrok,
- kratšie, ale intenzívnejšie obdobia sucha,
- zvýšenie hladiny mora o 16 až 42 centimetrov.

Dopady na agrikultúru a vodu:

Agrikultúra:

- menej výnosu obilia a jeho nižšia kvalita,
- tepelný stres, prehrievanie dobytky,
- škody na pôde a úrode,
- nemožnosť plánovania, a tým pádom viac strát pri pestovaní plodín.

Voda:

- väčší nedostatok vody a jej znížená kvalita,
- zvýšené prenikanie slanej morskej vody do tokov riek,
- nárazové lokálne povodne.

Kenské poľnohospodárstvo je z 98 percent zavlažované dažďovou vodou a je vysoko citlivé na zmeny teploty a zrážok.

Poľnohospodárstvo predstavuje viac ako 30 percent hrubého domáceho produktu a je hlavným živobytím pre dve tretiny obyvateľov. Drobní farmári tvoria až tri štvrtiny poľnohospodárskych výnosov v krajine. Kukurica, fazuľa, čaj a zemiaky sú pre miestnych najdôležitejšími plodinami, živočíšnej výrobe dominujú ovce a kozy.

Keňa vypracovala **Národný akčný plán pre zmenu podnebia** (NCCAP 2018-2022), ktorého cieľom je podporovať rozvoj krajiny cez mechanizmy a opatrenia nízkouhlíkového hospodárstva.

Použité zdroje a odporúčaná literatúra:

BALUCHOVÁ, Božena. 2013. Zmena klímy ovplyvňuje životy ľudí na našom i africkom kontinente. Prohuman. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: <https://prohuman.sk/rozvojova-pomoc/zmena-klimy-ovplyvnuje-zivoty-ludi-na-nasom-i-africkom-kontinente>.

Climate Action Tracker: Australia. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: <https://climateactiontracker.org/countries/australia/>.

Climate ADAPT. 2019. Slovakia: Assessments. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/countries-regions/countries/slovakia>.

Enviroportál – Zmena klímy. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/klimaticke-zmeny>

Európska rada Rada Európskej únie: Parížska dohoda o zmene klímy. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/climate-change/timeline/>.

Európska rada Rada Európskej únie: Príčiny zmeny klímy. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/clima/change/causes_sk.

HARVEY, Fiona. 2016. World on track for 3C of warming under current global climate pledges, warns UN. The Guardian. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/environment/2016/nov/03/world-on-track-for-3c-of-warming-under-current-global-climate-pledges-warns-un>.

Informačný portál rezortu MŽP SR: Parížska globálna klimatická dohoda. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/61>.

ISLAM, Nazrul, WINKEL, John. 2017. Climate Change and Social Inequality. United Nations Department of Economic and Social Affairs. [cit. 2019-07-09]. Dostupné na: https://www.un.org/esa/desa/papers/2017/wp152_2017.pdf.

JACKSON, Erwin. 2018. Enough with the fairy tales about the Paris agreement. It's time for facts. The Guardian. [cit. 2019-07-09]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/aug/15/enough-with-the-fairy-tales-about-the-paris-agreement-its-time-for-facts>.

LEŽOVIČOVÁ, Lucia. 2018. Ak sa bude ďalej otepľovať, v Tatrách bude čoskoro klíma ako je dnes v Komárne, tvrdí známy klimatológ. Hospodárske Noviny. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: <https://style.hnonline.sk/cestovanie/1674992-ak-sa-bude-dalej-oteplovat-v-tatrach-bude-coskor-klima-ako-je-dnes-v-komarne-tvrdi-znamy-klimatolog>.

Ministerstvo životného prostredia: Parížska dohoda. [cit. 2019-13-09]. Dostupné na: https://www.mzp.cz/cz/parizska_dohoda.

PALTAN, Homer a kol. 2018. Global implications of 1.5 °C and 2 °C warmer worlds on extreme river flows. Environmental Research Letters. [cit. 2019-12-09]. Dostupné na: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aad985>.

POLÁK, Jozef. 2018. Klimatická zmena a jej možný vplyv na poľnohospodárstvo Slovenska. Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov Slovenskej Poľnohospodárskej Univerzity v Nitre. [cit. 2019-11-09]. Dostupné na: <http://www.fapz.uniag.sk/sk/aktualne-informacie-reader/items/klimaticka-zmena-a-jej-mozny-vplyv-na-polnohospodarstvo-slovenska/>.

RANDELL, Heather, GRAY, Clark, 2019. Climate change and educational attainment in the global tropics. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. [cit. 2019-10-09]. Dostupné na: <https://www.pnas.org/content/116/18/8840>.

United States Agency International Aid. 2018. Kenya Climate Risk Profile. [cit. 2019-10-09]. Dostupné na: <https://www.climate-links.org/resources/climate-risk-profile-kenya>.